

TRYGGA FRAMTIDEN

Liksom en del av årets skörd blir utsäde till hösten och skörd nästa år, kan också de pengar Ni förtjänar idag ge god avkastning till kommande år. Sätt undan något av Er förtjänst på sparbanksboken. Det kan vara bra att ha till maskiner, djur och arbetskraft. Tänk på framtiden och trygga den genom ett växande sparkonto i *sparbanken*.

Sparbankerna i Södermanlands län

SÖRMLANDSBYGDEN 1946

SÖRMLANDS BYGDEN

1946

5 Kr.

På det museala området betydde detta för läroverkets vidkommande att den kulturhistoriska avdelningen blev minst lika märklig som den naturvetenskapliga, och under milt hägn av Södermanlands Fornminnesförening och lektor H. Aminsson samlades här alltifrån 1860-talet etnografiska, förhistoriska och medeltida föremål från både Södermanland och fjärran sagoländer. Ett par synnerligen unika fjäderkragar, hemförda av linnelärjungen professor Anders Sparman från hans resa med upptäcktsresanden James Cook i Söderhavet, donerades 1835 av brukspatron C. Bergsten, och den första stampen till medaljen för Drottning Lovisa Ulrikas Vitterhetsakademi från 1753 och stammar för Carl Gustaf Tessins "spelpenningar" för drottningen tillhöra även de mera märkliga äldre gåvorna. Bland donationer från senare delen av århundradet kunna t. ex. ett medeltida handfat med runskrift, en djäknekappa och hellenistiska fornsaker från Alexandria nämnas. Kanske vi en annan gång kunna lite närmare se på dessa och andra dyrgripar.

HUSHÅLLSUNDERSÖKNING I NYKÖPING OCH TUNA

AV JON HÖJER och BÖRJE WEHLIN

"Säj, hur gammal är den där bäddsoffan?" — "Ja, jag vet inte så noga. Vi köpte den på auktion, när vi var nygifta."

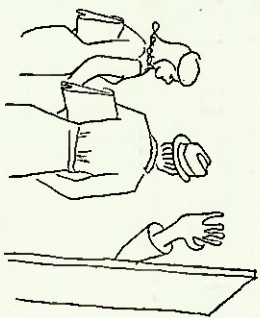
"Nä, vad gör Ni med barnen, när dom inte lyder?" — "Ja, då träter vi på dom. Släss gör dom nog själva".

Ungefär så här lät det förra året i Nyköping och Tuna, där socialstyrelsen då gjorde en hushållsundersökning, som omfattade ett par hundra hushåll.

Sverige är som bekant ett land, där den sociala verksamheten nått stor omfattning, större än i de flesta andra länder. Den berör numera de flesta av oss inte bara i form av sjukvårdsinrättningar och utbildningsanstalter utan också i form av mödravård, barnavård, ungdomsvård och genom det allmännas ingripande i produktionen av bostäder och fritidslokaler, genom priskontroll och jordbruksreglering m. m. En del sociala arbetsformer beröra endast vissa samhällskategorier, t. ex. ekonomiskt stöd åt barnrika familjer och mindre bemedlade, men dessa former ha också allmänt intresse, om inte annat så därigenom att de påverka våra skatter.

Flerparten av samhällets sociala ingripanden gälla mer eller mindre direkt familjen. Det säger sig självt, att för att dessa former av social verksamhet skola kunna göras effektiva och rättvisa, behövs en noggrann kännedom om de olika befolkningsgruppernas ekonomi, levnadsstandard, vanor, behov och önskemål.

De upplysningar man behöver måste många gånger vara så detaljerade, att de endast kunna insamlas av utbildad personal vid särskilda hushållsundersökningar. Så t. ex. måste man för plane-

2 % vägrade ta emot besök.

skulle vilja ha det. Det är inte alltid så lätt att föreställa sig, hur man skulle använda ett ökat utrymme i ett rum, eller vad ett minskat utrymme i ett annat skulle betyda. Vid en undersökning kan man därför inte nöja sig med att fråga efter önskemål, man måste också se efter hur ett stort antal lägenheter i praktiken fungerar som bostad för familjer av olika sammansättning och med olika vanor.

I fråga om hushållsarbetet har visserligen stora förbättringar skett bara på de sista tjugo—trettio åren men mycket återstår sannerligen att göra både på land och i stad. Men för att inte reformarbetet skall göras rätt ut i luften, måste man veta, vad det betyder för en husmors arbete, att hon har tillgång till praktiska husgeråd, till modern tvättutrustning o. s. v. Man måste känna till användbarheten hos möbler och husgeråd och vad där finns för brister av olika slag.

Hushållsundersökningar ha tidigare utförts, men de ha antingen varit av för liten omfattning eller också ha de blivit inaktuella för dagens behov.

Nu har Socialstyrelsen planerat en stort upplagd och detaljerad undersökning. För att studera olika undersökningsmetoder och för att pröva användbarheten av de olika insamlade uppgifterna gjordes i november 1945 en provundersökning i Nyköping och Tuna socken en mil därifrån. Att just Nyköping valdes beror på att stadens yrkesfördelning motsvarar medeltalet för landets övriga städer av samma storleksordning. Ett angerännare under-

ringen av den framtida bostadsproduktionen bland annat veta, hur medelfamiljen vill använda sin bostad, om den vill ha finrum eller sovrum, om den vill ha litet kök och särskilt matrum i stället för stort bostadskök eller om den vill ha få, stora rum i stället för flera små. Men det är nu inte alltid som husmödrarna veta, hur de

sökningsfält kunde man inte önska sig. Stadens myndigheter upplåto stadfullmäktiges sessionssal till expedition och i Tuna blev prostgårdens hall en trevlig samlingspunkt.

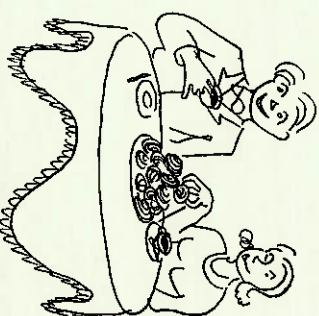
Familjerna, som skulle bli föremål för undersökningen, valdes slumpvis ur församlingsböckerna bland sådana som hade högst 6,000 kronors inkomst.

Varje familj fick först ett personligt brev av generaldirektören, där han bad dem taga emot besökarna. De som vägrade för att på något sätt demonstrera sin självständighet och medborgerliga frihet uppgick till bara 2 % av hela antalet. Många andra tvekade emellertid i början på grund av osäkerhet och rykten om när-gångenhet, men förståelsen ökade alltid efter hand och slutade ofta i riktig välvilja, som vanligen uttrycktes i kaffe och dopp.

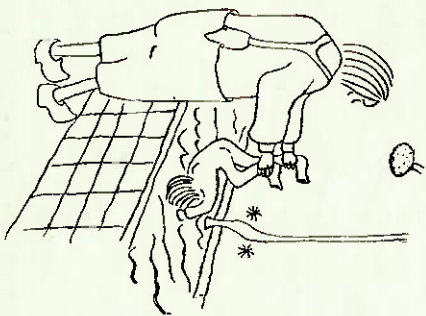
Självfallet behövde ingen husmor lämna några uppgifter, om hon inte ville.

Provundersökningens personal indelades i sex grupper. Varje grupp bestod av en arkitekt, som på en plan ritade in lägenheter-nas inredning och möblering och en "sociolog", som under samtal med husmodern utförde själva intervjun enligt särskilt frågeformulär. För att intervjun skulle gå så smidigt som möjligt, var alltid

Många intervjuer slutade med kaffe och dopp.

I början uppsöktes familjerna utan förvarning, men det förde med sig, att besöken ofta kom mitt i storbak eller barnkvätt, och därför ordnades så småningom med beställning av tid en dag i förväg. Trots detta hände det t. ex. en gång, att arkitekten fick bada yngsta barnet medan mamma räknade servetter inne i "salen", men sådana små intermezzon var ju bara trevliga. En annan gång hjälpte husfadern arkitekten genom att själv mäta upp varenda möbel. Då nu husmödrarna blev förvarnade, föranledde det många att sätta igång med storstädning, och var tiden knapp, hände det,

Arkitekten hjälpte till att bada barnen.

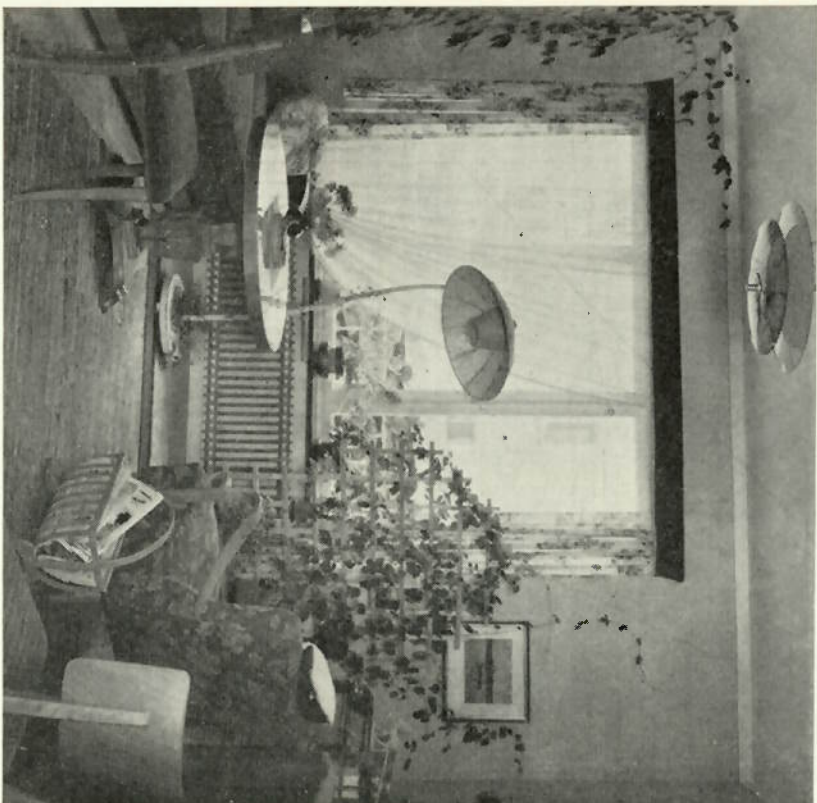
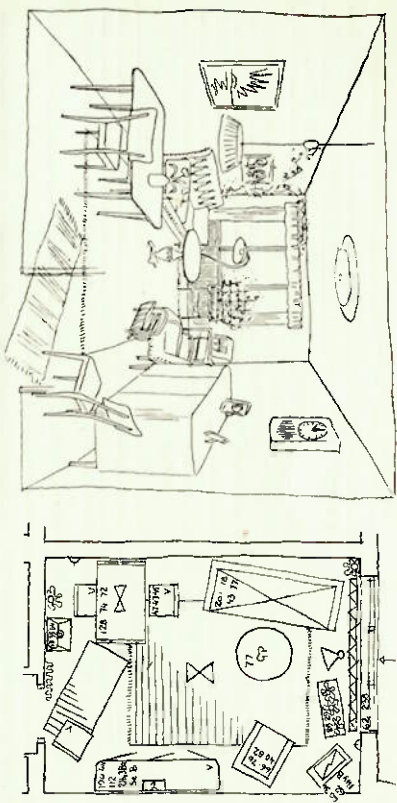
att baljan med disken åkte in i garderoben. Det spelade nu ingen roll, ty miljön i ett hem förändras inte genom en städning.

Nu kan man invända, att man inte kan skapa ett hem utan traditioner, och det är nog rätt, men traditionerna måste grunda sig på förhållanden som fortfarande är aktuella. Så till exempel ställa våra nuvarande små lägenheter andra krav på möbleringen än forna tiders stora runsytor.

Hur man kan ordna ett modernt rum utan att vara bunden av föråldrad tradition se vi på bilderna. Färgerna äro ljusa, gardierna luftiga och möblerna valda med hänsyn till familjens behov. Placeringen av möblerna är otvungen och personlig. Matbordet gör samma nytta vid väggen som mitt på golvet, men det står minst i vägen, där det nu står, och i övrigt syns det tydligt, att rummet är till för att användas och inte bara för att förevisas för vänner och bekanta.

Många husmödrar påpekade för arkitekten olämpliga detaljer i bostadens utformning. "Barnen slår sej ju fördärvade på det hårda golvet och klämmer fingrarna i dörrarna". Det "hårda golvet" bestod av linoleummatta direkt på betongunderlag och dörren var en skjuddörr med olämplig utformning. Arkitekten å sin sida kunde många gånger visa, hur husmodern med en enkel ommöblering kunde vinna ökat utrymme eller bättre användning av bostaden. I ett fall sov mannen, som hade skiftarbete, en stor del av dagen i lägenhetens största och ljusaste rum, som då inte kunde användas på något annat sätt, medan barnen fick leka i ett litet mörkt rum. Det gick nu mycket bra att låta far och barn byta rum till allas fromma.

Det frågeformulär som användes vid intervjuerna var uppdelat på 12 blad med olika huvudinnehåll på varje, ett handlade om

Plats för cyklar _____ Barnvagn _____

Tvättstuga, egen, delad på ____ hb, i käll, i am-byggn., _____

		Famnär (ved)	
		Isär	Kallig
Var ejSjjes _____	Tvättmask.		
Var torakas Torkvind-tortrum _____	Centrifug		
Var manglas _____	tvättbräda		
Var strykes _____	Knävel		
Var förraras smutskläder _____	Strypjärn		
	Strypbräda		
	Ämbräda		
Tvätt _____	Var	Vem	Hur ofta
babytvätt _____			
strumpor _____			
övr. smältvätt _____			
stortvätt _____			

Vilka skräddarsarbeten förekomna i hemmet, av vad _____

Var står symaskinen när den användes _____

Exempel på frågeformulär.

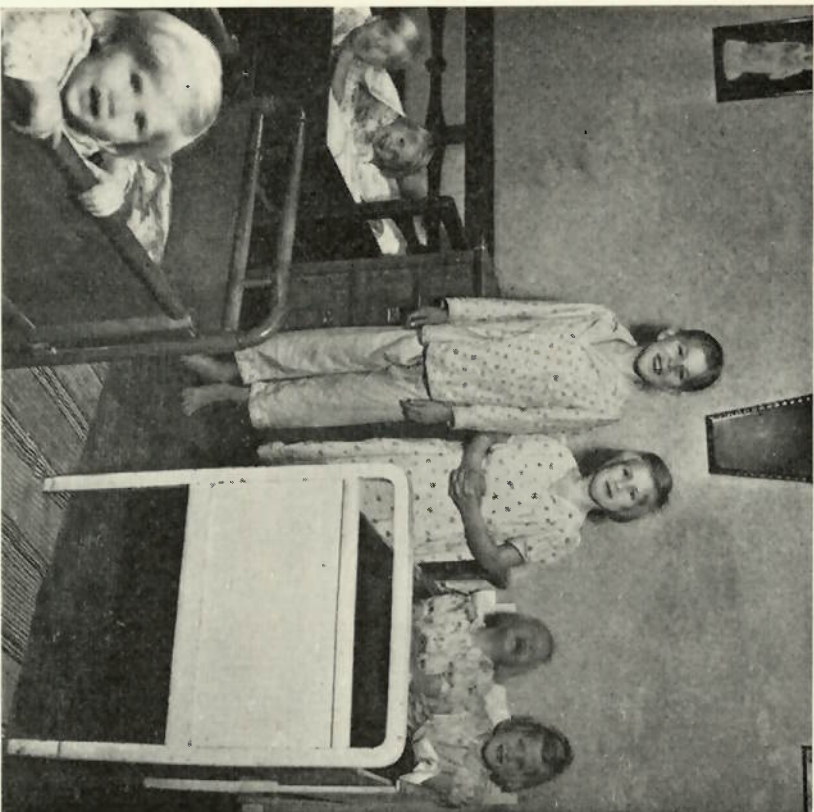
huset och lägenheten, ett om möblerna, ett om husgeråden, ett om mannens kläder och ett om hustruens o. s. v.

Det material som insamlades genom undersökningen, har bearbetats statistiskt. I de fall, då en uppdelning av hushållen i socialklasser varit nödvändig, har den gjorts i fyra grupper, nämligen "arbetare i industri m. m.", "tjänstemän", "lantarbetare" och "jordbrukare".

Vi skola nu studera några exempel på resultatet av bearbetningen och börja med frågan om trångboddheten. Utgå vi då ifrån att en lägenhet är trångbodd, om det sover mer än två personer i ett böningsrum, fina vi, att inte mindre än 70 hushåll av 100 äro trångbodd, men av dessa 70 tränga 26 ihop sig frivilligt för att få något rum fritt från sovplatser.

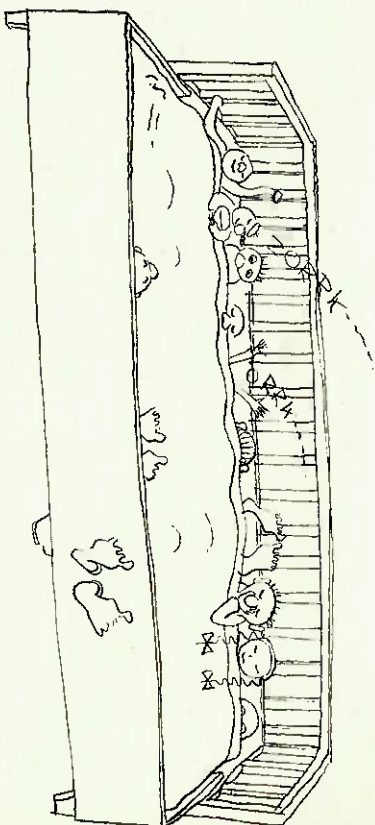
Vad de nuvarande svårigheterna på bostadsmarknaden kunna leda till, se vi på bilden. Alla 7 barnen sova i rummet, som är cirka 13 kvadrater stort. Det är alldeles uppenbart, att något måste göras för att höja bostadsstandarden så, att de olika familjemedlemmarna få åtminstone ordentliga, åtskilda sängplatser och slippa trängas med varandra.

Om vi sedan titta på bäddmöblerna, se vi t. ex., att inom gruppen "arbetare i industri m. m." kökssoffan är den mest användad sovplatsen med bäddsoffan och dubbelottomanen som goda

Nyköpingsvåningarnas storlek står inte alltid i proportion till familjens.

tvåor. Räkna man även de bäddmöbler, som inte användas, visar sig bäddsoffan vara den vanligaste, vilket beror på att i genomsnitt endast varannan bäddsoffa användes till sovplats. Det kanske låter egendomligt, och det är det nog också med hänsyn till de höga priserna på sådana soffor, men många förklara, att de ha dem till reservsovplatser. I vanlig enmanssäng med fasta gavlar sover ungefär var hundrade person av denna kategori. Inom gruppen "tjänstemän" är siffran för vanlig säng betydligt högre eller var tolfte, medan de flesta övriga i den gruppen sova i dubbelottoman.

Kökssoffan är vanligare än....

Sovmöblernas mått varierar också högst avsevärt, vilket alldeles i onödan fördyrar produktionen både av dem och av sängutrustningen, enär inga stora serier för industriell framställning kunna läggas upp.

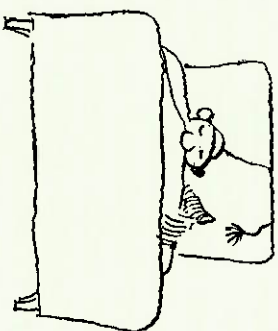
Tagel- och vaddmadrasserna dominera kraftigt som bäddunderlag inom gruppen "tjänstemän", medan de försvinna vid sidan om flockbolstrarna inom de andra grupperna.

Uppgifterna om måltidsvanorna visa, att några hushåll äta endast ett mål lagad mat om dagen, medan i allmänhet stadsbefolkningen äter två och landsbefolkningen två eller tre.

Vanligen serverar husmodern dessutom kaffe eller något annat mellan huvudmålen, så att hela antalet måltider ligger mellan fem och sex. Men det förekommer fall, då hushållsmedlemmarna äta vid

olika tider och maten får hållas i ordning ända upp till tio gånger om dagen.

Bakningen är ett intressant kapitel. Sakkunnga på detta område anse, att en stor del av brödframställningen håller på att flyttas från hemmen till bagerier med rationell teknisk utrustning. Nu visade det sig emellertid, att 92 av 96 hushåll i

Sängen.

Nyköping baka själva, trots att allt slags bröd lätt kan inköpas färdigt. Detta beror nog inte bara på smak- och prisskillnad utan även på vanor och tradition. Att samtliga hushåll i Tuna baka själva är dock naturligt, då distributionen av bageribröd ännu inte är löst på landsbygden. Bland stadshushållen ingick 23 med förvärvsarbete hustrur och inte mindre än 21 av dessa baka själva.

På landsbygden bakas allt slags bröd, men 27 hushåll av stadens 96 baka endast kaffebröd. Som regel bakar man minst en gång i veckan. Alla dessa siffror visa, vilka lärtnader i hemarbetet som skulle kunna erhållas, om det köpta brödet kunde göras lika billigt och bra som det hembakta, och det är långt ifrån omöjligt.

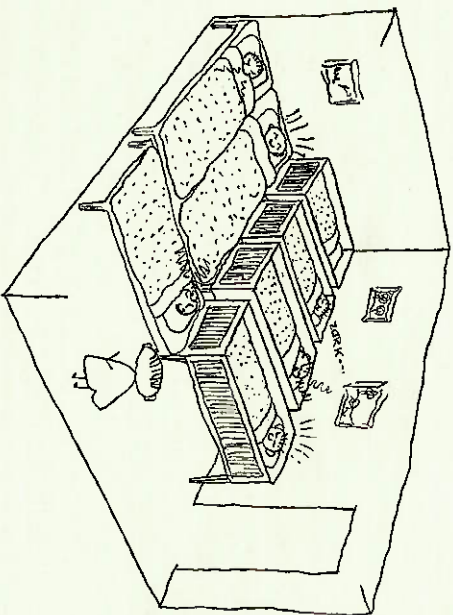
Stortvätt förekommer på landsbygden i medeltal en gång varje halvår och i staden en gång i kvartalet. Egentligen visade det sig, att den som har mycket linne tvättar lika ofta som den, som har litet, varför tydligen linneförrådets storlek inte påverkar tidpunkten för stortvätten. Kanske tradition och vanor spela stor roll även här.

Småtvätt förekommer överallt var och varannan vecka, strumptvätt däremot betydligt oftare. De allra flesta hushållen hade tillgång till tvättstuga, men den var ganska sällan utrustad med moderna maskiner. Därför är det inte så underligt, att vart 10:e stadshushåll lämnar bort stortvätten till tvättinrättning. Småtvätten tvättas vanligen i köket, tvättstugan eller badrummet. Också på detta område återstår mycket att förbättra och stort besvär kan sparas husmödrarna, om tvätten genom ökad industrialisering kunde förenklas och förbilligas. Det skall inte behöva förekomma, att en husmor såsom i Tuna har 300 meter till sitt enda tvättställe, som är en vattengrop i hagen.

Av grytor, kastruller och stekpannor finns det i medeltal sammanlagt 11 i alla hushåll oberoende av socialgrupp och antal medlemmar. Det torde vara så, att storleken på kärlen ökar med hushållets storlek.

Inte heller antalet vardagsstallrikar varierar nämnvärt, utan summan av alla sorter ligger vid i medeltal två dusin.

Inventeringen av klädespersedlar visade att folket i Nyköping och Tuna långt ifrån behöver frysa, när det smäller till och blir

Med någon händighet kan ett sovrum räcka för 7 personer.

kallt, och att särskilt ungdomen är rätt välklädd, när den går ut på vitt. För att ta några exempel ur siffermaterialet, så äges en trenchcoat av ungefär varannan gift och varje ogift man, och av var femte kvinna, gift eller ogift.

Fritiden tillbringas på landsbygden av de vuxna nästan helt och hållet i hemmen. Lantarbetarhustrurna t. ex. vistas hemma 19 kvällar av 20. I städerna är förhållandet annorlunda. Där tillbringar t. ex. männen inom "tjänstemannagrupper" varannan kväll hemma och de övriga på nöjen, studier, övertdsarbete, besök hos bekanta eller något annat.

Att ungdomen gärna drar sig från hemmet är förut känt. Nu visade det sig, att pojkarna äro ute fyra kvällar i veckan och flickorna fyra och en halv, alltså något mera.

Så här kunde vi gå vidare med exempel efter exempel och vi kunde behandla vart och ett många gånger utförligare än vi nu gjort, och materialet skulle räcka länge. Det göra vi nu inte utan överlåta åt olika fackmän att ta hand om materialet och lägga det till grund för planer och program, som, skola vi hoppas, komma att utarbetas till allas vårt bästa.

Teckningarna av författarna. Fotografierna av Lena Böjlin.

En karta i lantmäterikontoret i Nyköping har blivit smyckad med denna kartusch. Sörmlandsgräpen själv har blivit satt till timmerhuggare, och ovanför honom syns ett vargskinn, ett vargspjut samt stänger, varmed det framskymtande vargnätet skulle sättas upp.

OM VARGAR I EN SÖRMLÄNSK SKOGSBYGD

AV JOH. STENBERG.

Där det ännu finns ungdom och valborgsmässobål på landsbygden kring Katrineholm, där kan man ännu höra ordet "skalla" som namn på det oväsen och hojtande och till och med skjutande